

Research in School and Virtual Learning

ORIGINAL ARTICLE

A Structural Model for Predicting Achievement Motivation Based on Family Communication Patterns in Students with Academic Anxiety with the Mediating Variable of Academic Self-Handicapping in Female Students of the Second Grade of Elementary School

Hadis Zolfaghari Ataabadi¹, Farangis Demehri^{2*}

1 M.Sc. Student in Psychology,
Department of Psychology,
Science and Arts University,
Yazd, Iran.

2 Associate Professor,
Department of Psychology,
Science and Arts University,
Yazd, Iran.

Correspondence

Name: Farangis Demehri
Email: demehri@sau.ac.ir

How to cite:

Zolfaghari Ataabadi, H. Demehri F. (2024). The Effectiveness of Education Based on Multidimensional Planning on the Enthusiasm and Academic Vitality of Among Male. *Research in School and Virtual Learning*, 12(2), 57-66.

ABSTRACT

This research aims to develop a structural model to predict achievement motivation based on family communication patterns in students with academic anxiety with mediating variable of academic self handicapping. This research is applied in terms of purpose and descriptive survey. The statistical population was the female students of the second grade of primary school, who were first measured using the Godzilla 1991 Academic Sports Questionnaire, and 140 were selected as a sample according to Cochran's formula. The tools of this research were Hermans' Progress Questionnaire (1970) and Family Communication Patterns by Fitzpatrick (2002) and Self-Helplessness Questionnaire by Jones and Rodolt (1982). For statistical calculations, SPS software was used for descriptive statistics and SmartPLS for inferential statistics. The findings of the research showed that the family communication pattern of anxious students is significant in motivating their academic progress. Conformity orientation had an indirect effect and dialogue orientation has an indirect effect on academic motivation. Communication patterns also have an effect on academic disability itself. It can be concluded that the communication pattern of anxious students (conformity orientation, dialogue orientation) motivates the academic progress of female students with regard to the mediating role of academic disability.

KEYWORDS

Achievement Motivation, Academic Anxiety, Communication Pattern, Academic Self-Handicapping.

نشریه علمی

پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی

«مقاله پژوهشی»

مدل ساختاری انگیزه پیشرفت بر اساس الگوهای ارتباطی خانواده با نقش واسطه‌ای خودناتوان‌سازی تحصیلی در دانش‌آموزان دارای اضطراب تحصیل دختر دوره دوم ابتدایی

حدیث ذوالفقاری عطاآبادی¹، فرنگیس دمهری^{2*}

چکیده

هدف از این پژوهش طراحی یک مدل ساختاری برای پیش‌بینی انگیزه پیشرفت بر اساس الگوهای ارتباطی خانواده با متغیر میانجی خودناتوان‌سازی تحصیلی در دانش‌آموزان دارای اضطراب تحصیل دختر دوره دوم ابتدایی بود.

روش این پژوهش از نظر هدف توصیفی از نظر نوع همبستگی بود. جامعه آماری دانش‌آموزان دختر پایه دوم ابتدایی دارای اضطراب تحصیل بودند. از طریق غربال و فرمول کوکران 140 دانش‌آموز به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسش‌نامه اضطراب تحصیل گادزلا (1991)، انگیزش پیشرفت هرمنس (1970)، الگوهای ارتباطی خانواده فیتزپاتریک (2002) و پرسش‌نامه خودناتوان‌سازی جونز و رودولت (1982) بود. برای تحلیل داده‌ها از طرح‌های پیشرفته همبستگی (تحلیل مسیر) از طریق اسمارت پی ال اس استفاده شد.

نتایج نشان داد الگوی ارتباطی خانواده (جهت‌گیری هم‌نوایی و گفت و شنود) بر انگیزش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارای اضطراب تحصیل رابطه معناداری داشت. جهت‌گیری هم‌نوایی رابطه غیرمستقیم و جهت‌گیری گفت‌و شنود رابطه مستقیم بر انگیزه پیشرفت تحصیلی داشت. همچنین الگوهای ارتباطی خانواده با نقش واسطه‌ای خودناتوان‌سازی تحصیلی بر انگیزه پیشرفت دانش‌آموزان رابطه معناداری داشت.

در مجموع در این تحقیق نشان داده شد که الگوهای ارتباطی خانواده نقش مهمی در انگیزه پیشرفت دانش‌آموزان دارای اضطراب تحصیل دارد.

واژه‌های کلیدی

انگیزه پیشرفت، اضطراب تحصیل، الگوی ارتباطی، خودناتوان‌سازی تحصیلی.

1 کارشناس ارشد روانشناسی عمومی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه علم و هنر، یزد، ایران.
2 استادیار، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه علم و هنر، یزد، ایران.

نویسنده مسئول:

فرنگیس دمهری

رایانامه: demehri@sau.ac.ir

استناد به این مقاله:

حدیث ذوالفقاری عطاآبادی، فرنگیس دمهری (1403). مدل ساختاری انگیزه پیشرفت بر اساس الگوهای ارتباطی خانواده با نقش واسطه‌ای خودناتوان‌سازی تحصیلی در دانش‌آموزان دارای اضطراب تحصیل دختر دوره دوم ابتدایی. فصلنامه پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی، 12(2)، 57-66.

<https://etl.journals.pnu.ac.ir/>

مقدمه

ارتباط برقرار می‌کنند، گفته می‌شود. دو نوع مدل ارتباطی خانواده شامل جهت‌گیری گفت و شنود و جهت‌گیری هم‌نوایی داریم که در جهت‌گیری گفت و شنود، فرزندان تشویق می‌شوند تا درباره مسائل مختلف فکر کنند اما در جهت‌گیری هم‌نوایی فرزندان باید ارزش‌های والدین را داشته باشند و در کنار هماهنگی بین اعضا تاکید می‌شود که از نظر والدین اطاعت شود (اسچردت⁸ و همکاران، 2009)

خودناتوان‌سازی تحصیلی⁹ یکی از متغیرهای مهم در زمینه پیشرفت تحصیلی است. خودناتوان‌سازی تحصیلی به عنوان ناتوانی یا مانع درک شده توسط دانش‌آموز در انجام عملکرد مؤثر تحصیلی متناسب با شرایط فرد تعریف شده است. هنگامی که دانش‌آموز سعی در تضعیف پیشرفت خود دارند، خودناتوانی نیز توسط دانش‌آموزان تجربه می‌شود (عظیم و زوبیر¹⁰، 2021). در پژوهشی این نتیجه به دست آمد که خودناتوان‌سازی تحصیلی به طور معناداری با خودباوری دانش‌آموزان از وضعیت تحصیل خود رابطه دارد و در صورت کاهش خودکارآمدی تحصیلی، دانش‌آموزان اضطراب، افسردگی و مشکلات روان‌شناختی را تجربه می‌کنند (تاروک، زاو و توت¹¹، 2018). رفتاری که باید به عنوان خودناتوان‌سازی تحصیلی طبقه‌بندی شود، قبل از انجام تکلیف اتفاق می‌افتد که دانش‌آموز را وادار می‌کند تا در آن کار بد عمل کند. به عبارت دیگر، دانش‌آموزان با خودناتوان‌سازی تحصیلی قبل از امتحان اضطراب بیشتری را تحمل می‌کنند اما سخت تلاش نمی‌کنند و نمره پایین‌تری را دریافت می‌کنند (جیا¹² و همکاران، 2021). خودناتوان‌سازی تحصیلی، به عنوان یک مانع مهم برای تشخیص ظرفیت‌ها و موفقیت دانش‌آموز است که بر زندگی تحصیلی و سلامت روان فرد تاثیر می‌گذارد (باروچا و دمیر¹³، 2020). در پژوهش طالبی و خانساری (1400) که با هدف ارایه مدل ساختاری از تحلیل رابطه الگوهای ارتباطی خانواده با انگیزه پیشرفت و نقش میانجی سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان انجام شد، این نتیجه به دست آمد که الگوهای ارتباطی خانواده رابطه مستقیم و غیر مستقیم با انگیزه پیشرفت دانش‌آموزان دارد. در یک پژوهش نقش کمال‌گرایی در واسطه بین نیازهای بنیادین روان‌شناختی و اشتیاق تحصیلی در دانش‌آموزان مقطع متوسطه بررسی شد و نتایج نشان داد که کمال‌گرایی دارای

اضطراب تحصیل¹ نوعی نشخوار فکری است که با خودسرزنش‌گری و تردید درباره توانایی‌های فردی مشخص می‌شود و اغلب به ارزیابی شناختی منفی، نداشتن تمرکز حواس، واکنش فیزیولوژیک نامطلوب و افت عملکرد تحصیلی منجر می‌گردد و نقش مخرب و بازدارنده‌ای در سلامت روانی دانش‌آموزان ایفا می‌کند (کریستنس، لارزن، اورک و دینسلن²، 2023). پژوهش‌ها نشان می‌دهد که اضطراب تحصیل منجر به عملکرد تحصیلی پایین افراد در تمام مقاطع تحصیلی می‌شود و یکی از موانع اصلی پیشرفت در تحصیل و کار به حساب می‌رود (فیشراسترم³ و همکاران، 2022). یکی از ویژگی‌های تأثیرگذار بر اضطراب تحصیل افراد، انگیزه پیشرفت آن‌هاست.

انگیزه پیشرفت را به صورت یک میل یا علاقه کلی به موفقیت یا موفقیت در زمینه فعالیت خاص تعریف کرده‌اند (ویگفیلد، مونکر و اکسلر⁴، 2021). انگیزش پدیده‌ای است که تحت تأثیر چهار عامل یعنی، موقعیت (محیط و محرک‌های بیرونی)، مزاج (حالت و وضعیت درونی ارگانیزم)، هدف (هدف رفتار، منظور و گرایش) و ابزار (ابزار دستیابی به هدف) قرار دارد (یوجی و کاویوجی⁵، 2021). یکی از دلایل این مسئله که عملکرد دانش‌آموزان و دانشجویان در برخورد با تکالیف تحصیلی متفاوت است انگیزه افراد است. رابطه بین اضطراب تحصیل و موفقیت در همان درس، در یک پژوهش بررسی شد و نتایج نشان داد که آموزش‌های هیجانی مدیریت اضطراب ریاضی می‌تواند عملکرد ریاضی دانش‌آموز را بهتر کند، اما تاثیر مستقیمی بر انگیزه پیشرفت وی ندارد (یو و همکاران⁶، 2021). در گزارشی دیگر این گونه مطرح شد که، ارایه کتاب‌هایی با مدل افزایش انگیزه دانش‌آموزان، می‌تواند تاثیر بسیاری در کاهش اضطراب و احساس موفقیت و انگیزه آنها داشته باشد (ترل و سانال⁷، 2018). در پژوهشی دیگر رابطه حمایت اجتماعی ادراک شده و تاب‌آوری تحصیلی با اضطراب امتحان دانش‌آموزان بررسی شد. نتایج نشان داد که با افزایش تاب‌آوری در موقعیت‌های تحصیلی و حمایت اجتماعی، میزان اضطراب امتحان در دانش‌آموزان کاهش می‌یابد (توجهی، تمنایی فر، 1401).

الگوی ارتباطی خانواده به شیوه‌هایی که والدین با فرزندان

8 Schrodet

9 Academic self hanicap

10 Azeem & Zubair

11 Torok, Szabo, Toth

12 Jia

13 Barutcu & Demir

1 Academic Stress

2 Kristensen, Larsedn, Urke, Danielsen

3 Fishstrom

4 Wigfield, Muenks, & Eccles

5 Uji, & Kawaguchi

6 Yu

7 Turel & Sanal

که در مورد این ابزار سوالی داشتند، پژوهشگر آنها را همراهی کرده است. سپس افراد گروه نمونه پرسش‌نامه‌های انگیزش پیشرفت، الگوهای ارتباطی خانواده و خودناتوان‌سازی را تکمیل کردند. داده‌ها با نرم‌افزارهای SPSS21 و SmartPLS3.2.6 تحلیل شد.

ابزار سنجش

پرسش‌نامه انگیزش پیشرفت²

این مقیاس توسط هرمنس³ (1970) تدوین شد. این پرسش‌نامه دارای 29 گویه است که به صورت جملات نیمه تمام هستند و گزینه‌های ارائه شده برای هر ماده بین 4 تا 6 گزینه متغیر است. بر این اساس حداکثر نمره هر ماده بین 4 تا 6 است، که با توجه به تعداد گزینه‌های هر ماده تغییر می‌کند. در برخی ماده‌ها گزینه الف کمترین نمره و در برخی دیگر گزینه‌ها الف بالاترین نمره را دارد. حداکثر نمره در این پرسش‌نامه 120 است. برای تدوین پرسش‌نامه حاضر از ده عامل استفاده شده است که عبارت‌اند از سطح آرزو، رفتار مخاطره‌آمیز، ارتقاءطلبی، مسئولیت‌پذیری، پشتکار، ادراک زمانی، رفتارشناختی، آینده‌نگری، انتخاب دوست و رفتار موفق. ضرایب همبستگی هر گویه را با انگیزه پیشرفت محاسبه شده است که ضرایب همبستگی در دامنه بین 30% الی 57% بود. برای محاسبه پایایی آزمون انگیزش پیشرفت تحصیلی از روش آزمون، آلفای کرونباخ 0/84 گزارش شد (زیکلر⁴ و همکاران، 2010). هومن و عسکری (2000) پژوهشی را با هدف بررسی روایی و پایایی این آزمون طراحی کردند که اعتبار آزمون با استفاده از آلفای کرونباخ پس از حذف 8 سوال برابر با 0/80 گزارش شده که نشان دهنده اعتبار مطلوب است. در این پژوهش پایایی این پرسش‌نامه از طریق آلفای کرونباخ 0/73 گزارش شد.

پرسش‌نامه تجدیدنظر شده الگوهای ارتباطی خانواده⁵

این پرسش‌نامه توسط ریچی و فیتزپاتریک⁶ (1990) طراحی شده است، یک مقیاس خودسنجی بوده و 26 گویه در زمینه ارتباطات خانوادگی می‌سنجد. 15 گویه اول مربوط به جهت‌گیری گفت‌وشنود «گفت‌وشنود به این معنی است که همه اعضای خانواده به شرکت آزادانه و راحت در بحث‌ها و تبادل نظر تشویق می‌شوند» و 11 گویه بعدی مربوط به بعد

اثر مستقیم و معنادار بر اشتیاق تحصیلی است (تابع بردبار، 1403).

در پژوهش جیا و همکاران، (2021) این نتیجه به دست آمد که اضطراب تحصیلی و خودناتوان‌سازی دانشجویان پزشکی تا حد زیادی تحت تاثیر تعلل و سرسختی است. در پژوهشی دیگر این گونه گزارش شد که دانش‌آموزانی که تمایلات خودناتوان‌سازی بیشتری را گزارش می‌کردند، وضوح خودپنداره کمتر، خودکارآمدی تحصیلی پایین‌تر، اضطراب امتحان بیشتر، راهبردهای یادگیری سطحی‌تر و نمرات پیشرفت تحصیلی پایین‌تری دارند (گادبویس و استرگن¹، 2011).

از آنجایی که دانش‌آموزان سرمایه‌های اصلی مملکت هستند و کمبود انگیزه پیشرفت در دانش‌آموزان مشکلاتی را ایجاد می‌کند، لازم است با شناسایی ابعاد زیربنایی انگیزه پیشرفت برای شناخت آن تلاش کرد و راه‌حل‌های آموزشی مناسبی را طراحی نمود. از این‌رو پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به این سؤال است که آیا مدل پیش‌بینی انگیزه پیشرفت بر اساس الگوهای ارتباطی خانواده و اضطراب در دانش‌آموزان دارای اضطراب تحصیل با متغیر میانجی خودناتوان‌سازی تحصیلی در دانش‌آموزان دختر دوره دوم ابتدایی شهرستان دهقان از برازش مطلوب برخوردار است؟

روش تحقیق

نوع این مطالعه از نظر هدف، بنیادی است، از نظر داده‌ها، کمی، از نظر مدت‌زمان مطالعه مقطعی و از نظر روش مطالعه توصیفی-تحلیلی بود. روش این پژوهش، همبستگی و از نوع تحلیل مسیر (مدل‌یابی معادلات ساختاری) است. متغیر مستقل الگوهای ارتباطی خانواده (جهت‌گیری گفت و شنود، جهت‌گیری هم‌نوایی)، متغیر وابسته انگیزش پیشرفت و متغیر میانجی خودناتوان‌سازی تحصیلی بود. جامعه آماری پژوهش کلیه دانش‌آموزان دختر دوره دوم ابتدایی (چهارم و پنجم و ششم) شهرستان دهقان استان اصفهان در سال تحصیلی 1402 بودند، که آمار آموزش و پرورش شهرستان نشان داد که 700 نفر دانش‌آموز دختر در این مقاطع تحصیل می‌کردند. نمونه پژوهش با استفاده از فرمول کوکران، 248 نفر در نظر گرفته شد. از بین این تعداد دانش‌آموزانی که نمره دریاقتی آنها در پرسش‌نامه اضطراب تحصیلی 103 به بالا ارزیابی شد، با روش نمونه‌گیری در دسترس 140 دانش‌آموز انتخاب شدند. پرسش‌نامه‌ها توسط خود دانش‌آموزان تکمیل شد. در صورتی

2 Achievement motivation

3 Hermans

4 Ziegler

5 Revised Family Communication Patterns

6 Ritchie & Fitzpatrick

1 Gadbois & Sturgeon

خفیف، متوسط و شدید رتبه‌بندی می‌شود. نمرات کمتر از 102 به عنوان استرس خفیف، نمرات 103-153 متوسط و نمرات بیشتر از 154 به عنوان استرس شدید در نظر گرفته شد. ضریب الفای کرونباخ این آزمون 0/81 گزارش شد (وانگ⁴ و همکاران، 2013). در مطالعه مرزه حاجی آقایی، محمودی، حسنی نیک (1402)، ضریب الفای کرونباخ برای خرده مقیاس‌های ناکامی، تعارض‌ها، فشارها، تغییرات و استرس خودتحمیل شده 0/74، 0/79، 0/70، 0/75 و 0/77 گزارش شده است. در این پژوهش الفای کرونباخ این پرسش‌نامه برای کل مقیاس‌ها 0/85 به دست آمد.

مقیاس خودناتوان‌سازی⁵

پرسش‌نامه خودناتوان‌سازی توسط جونز و رودالت⁶ (1982) طراحی شده است. ماده‌های مقیاس 25 ماده‌ای خودناتوان‌سازی روی مقیاس لیکرتی 5 درجه‌ای (کاملاً مخالفم 1، تقریباً مخالفم 2، کمی مخالفم 3، نظری ندارم 4، تقریباً موافقم 5 و کاملاً موافقم) پاسخ داده می‌شود. برای نمره‌گذاری این مقیاس نمره کل هر نفر به دست می‌آید که نمرات 0-23 معنی خودناتوان‌سازی پایین 23-69 متوسط و 69-115 به معنای خودناتوان‌سازی بالا است. همبستگی این مقیاس با سازه‌های مرتبط با آن مانند عذرتراشی و کمی سعی و تلاش در یک نمونه 245 نفری از 0/27 تا 60 درصد و همسانی درونی آن از 0/38 تا 70 درصد گزارش شده است (کاتلین و لورنس، 1999).

حیدری، دهقانی و خداپناهی (1387) این آزمون را ترجمه و ساختار عاملی آن را بررسی کرده‌اند که از 25 ماده، 23 ماده روی 3 عامل خلق منفی، عدم تلاش و عذرتراشی بار شده است. ترکیب خلق منفی با نمره معکوس شده تلاش (تلاش نکردن) نشان دهنده خودناتوان‌سازی رفتاری و ترکیب خلق منفی با عذرتراشی نشان دهنده خودناتوان‌سازی ادعایی است. پایایی این مقیاس با روش آزمون مجدد 0/86 به دست آمد و با روش محاسبه درونی از 0/60 برای زیر مقیاس عذرتراشی 0/72، خودناتوان‌سازی ادعایی 0/81 و خودناتوان‌سازی رفتاری 0/61 است. در این پژوهش نیز ضریب الفای کرونباخ 0/67 گزارش شد.

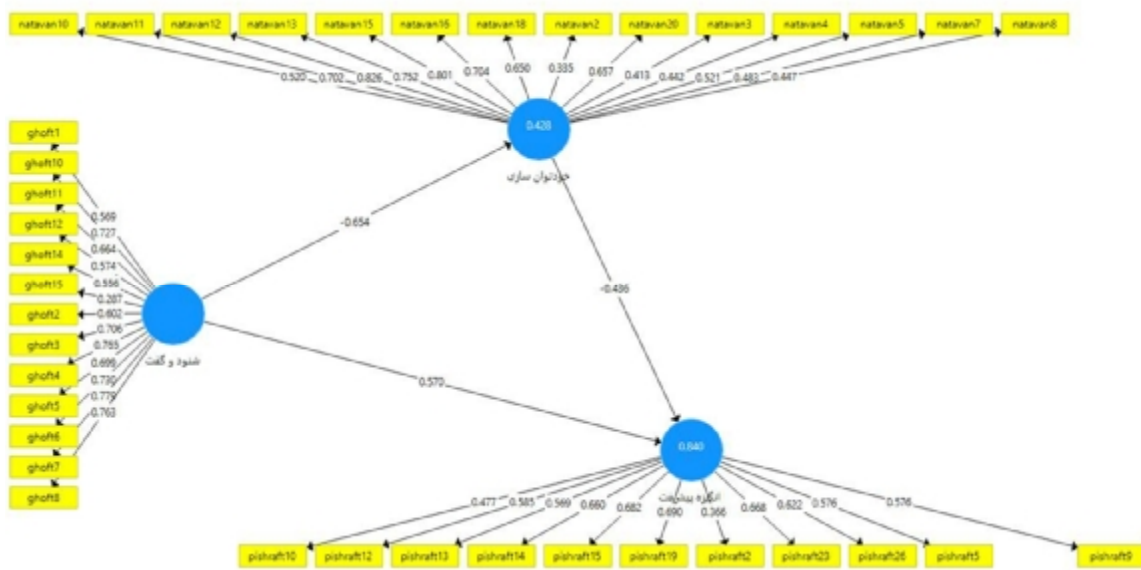
جهت‌گیری هم‌نوایی است «هم‌نوایی به این معنی است که اعضاء نگرش‌ها و ارزش‌های یکسانی دارند و فرزندان باید از والدین اطاعت کنند». پرسش‌نامه الگوهای ارتباطی خانواده درجه موافقت یا مخالفت پاسخ‌دهنده را در دامنه پنج‌درجه‌ای، از کاملاً موافقم (نمره پنج) تا کاملاً مخالفم (نمره یک) را می‌سنجد. در این پرسش‌نامه حداکثر نمره 150 و حداقل نمره 26 است. نمره بیشتر در هر یک از مقیاس‌ها بدان معنی است که الگوی ارتباطی خانواده مبتنی بر آن جهت‌گیری است. روایی ملاکی این پرسش‌نامه نشان داد که انواع متفاوت خانواده‌ها و ابعاد زیربنایی تیپ‌شناسی آن‌ها با اندازه‌های سازه‌هایی که از لحاظ نظری به آن‌ها مربوط هستند، همبستگی دارند. پایایی این ابزار نیز بررسی شده است که در متغیر جهت‌گیری گفت و شنود میانگین الفای کرونباخ 0/89 گزارش شد. الفای کرونباخ مقیاس جهت‌گیری هم‌نوایی هم در دامنه 0/84 بود (کویرنر و فیتز پاتریک¹، 2002). کوروش نیا و لطیفیان (1386) روایی و پایایی این پرسش‌نامه را در ایران بررسی کردند و نتایج روایی ملاکی آن با مقیاس توجه 0/74 و جهت‌گیری هم‌نوایی با مقیاس حمایت 0/49 گزارش شد. جهت‌گیری الفای کرونباخ گفت و شنود 0/84 و هم‌نوایی 0/78 گزارش شد. پایایی این مقیاس در این پژوهش الفای کرونباخ گفت و شنود 0/89 (دامنه 0/92 تا 0/82) و برای بعد هم‌نوایی 0/79 (دامنه 0/84 تا 0/73) بود.

پرسش‌نامه استرس تحصیلی²

این پرسش‌نامه توسط کاسادای³ (2011) برای سنجش میزان استرس تحصیلی دانش‌آموزان ساخته شده است. این پرسش‌نامه، یک مقیاس خودگزارشی مداد کاغذی است. این مقیاس شامل 51 گویه است که سوالات در یک مقیاس لیکرت (هرگز، به ندرت، گهگاهی، غالباً، همیشه) پاسخ داده می‌شوند. گویه‌های این مقیاس از 9 طبقه تشکیل شده است. این ابزار بر مدل نظری توصیف شده به وسیله موریس مبتنی است. مدل مزبور پنج طبقه عامل استرس‌زا (ناکامی‌ها، تعارضات، فشارها، تغییرات و استرس خودتحمیلی) و چهار نوع واکنش نسبت به عوامل استرس‌زا (جسمانی، هیجانی، رفتاری و ارزیابی شناختی) را ارزیابی می‌کند. برای به دست آوردن یک نمره کلی، سوالات با یکدیگر جمع می‌شوند. نمرات بالاتر به ترتیب نشان دهنده استرس تحصیلی بیشتر و واکنش‌های بیشتر نسبت به استرس است. میزان استرس در سه طبقه

4 Wang
5 Self Handicapped Scale
6 Jones

1 Koerner
2 Academic Anxiety
3 Cassadey

نمودار 1. نمودار ضرایب در حالت گفت و شنود

انعکاسی موجود در مدل بیشتر است، پس روایی واگرایی مدل نیز تأیید می‌شود. همچنین جهت محاسبه ضریب پایایی پرسش‌نامه و اطمینان از هماهنگی درونی ابزار اندازه‌گیری تحقیق از آزمون آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی استفاده گردیده است. همه شاخص‌ها نمره قبولی گرفتند (بالاتر از

جدول 2. مقادیر آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و AVE

پایایی مرکب	آلفا کرونباخ	(AVE)	متغیرها
0/88	0/87	0/561	گفت و شنود
82	0/81	0/612	هم‌نوایی
91	0/90	0/518	خودناتوان‌سازی
0/92	0/90	0/554	انگیزه پیشرفت

0/70) و این به‌منزله پایا بودن پرسش‌نامه تحقیق است. همان‌طور که نشان داده شده است، مقادیر جذر AVE برای هر متغیر پنهان از نظر همبستگی آن متغیر با سایر متغیرهای پنهان انعکاسی موجود در مدل بیشتر است، پس روایی واگرایی مدل نیز تأیید می‌شود. برای بررسی روایی واگرایی از معیار فورنل - لارکر² استفاده شده است، اعداد روی قطر نشان‌دهنده جذر AVE است، چنانچه مقادیر قطر اصلی برای هر متغیر پنهان از نظر همبستگی آن متغیر با سایر متغیرهای پنهان انعکاسی موجود

یافته‌های پژوهش

در این پژوهش 140 دانش‌آموز شرکت داشتند که 0/26 آنها سن 10 سال داشتند، 33 درصد 11 سال، 74 درصد 12 سال و بالاتر داشتند. میانگین اضطراب امتحان 31/95 (1/69)، جهت‌گیری گفت و شنود 47/10 (1/13)، جهت‌گیری هم‌نوایی 27/12 (0/62)، خودناتوان‌سازی تحصیلی 12/90 (0/68) و انگیزه پیشرفت 102/12 (1/32) است. ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهش در جدول شماره 1 ذکر شده است، همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد همبستگی بین متغیرها در 0/001 معنادار است.

معیار ارزیابی متوسط واریانس استخراج‌شده¹ (AVE) برای بررسی روایی همگرا استفاده شد. نتایج در جدول شماره

جدول 1. ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیرهای پژوهش	جهت‌گیری گفت و شنود	جهت‌گیری هم‌نوایی	خودناتوان‌سازی پیشرفت	انگیزه پیشرفت
جهت‌گیری گفت و شنود	1			
جهت‌گیری هم‌نوایی	-0/75**	1		
خودناتوان‌سازی	-0/58**	-0/62**	1	
انگیزه پیشرفت	-0/76**	-0/65**	-0/80**	1

2 نشان داده شده است. مقادیر جذر AVE برای هر متغیر پنهان از نظر همبستگی آن متغیر با سایر متغیرهای پنهان

2 Fornel-Larke

1 Average Variance Extracted

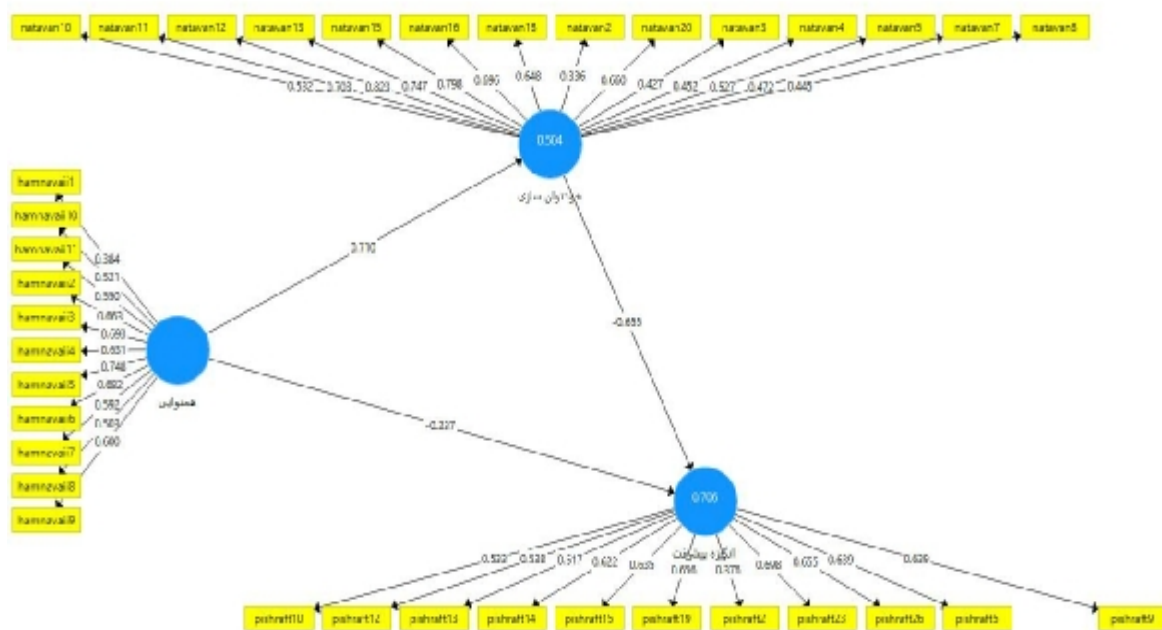
مدل ضرایب در جدول شماره 4 ذکر شده است. همان طور که در جدول 4 مشخص شده، در صورتی که در مدل T آماره عدد به دست آمده از $1/96$ بالاتر باشد به معنی تایید وجود ارتباط بین دو متغیر بررسی شده است. در صورت تایید وجود رابطه، میزان و مسیر رابطه با توجه به عدد مثبت و منفی در ضریب همبستگی مشخص می‌شود.

به منظور بررسی برازش مدل ساختاری پژوهش از معیار R^2 استفاده شد. در رابطه با ضریب تعیین، مقدار R^2 نشان‌دهنده نسبت تغییرات در متغیرهای نهفته درون‌زا است که می‌تواند با اثر یک یا چند متغیر پنهان بیرونی توضیح داده

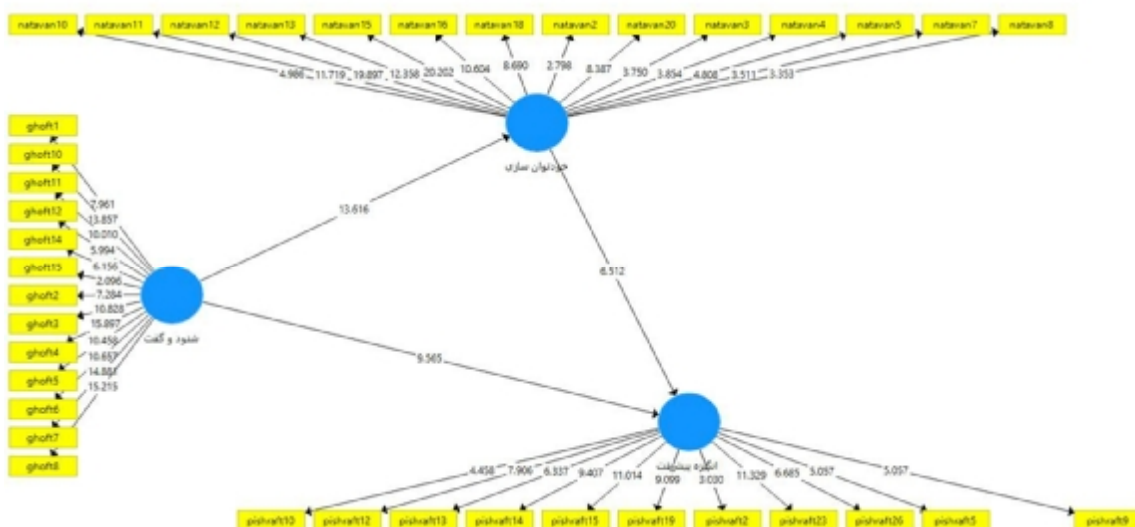
در مدل بیشتر باشد، روایی و اگرای مدل نیز تأیید می‌شود (آذر، غلامزاده و قنوتی، 1391).

جدول 3. شاخص ارزیابی روایی و اگرای به روش فورنل و لارکر

گفت و شنود	هم‌نوایی	خودناتوان‌سازی	انگیزه پیشرفت
گفت و شنود	0/71		
هم‌نوایی	0/78	0/501	
خودناتوان‌سازی	0/71	0/625	0/517
انگیزه پیشرفت	0/74	0/503	0/524

نمودار 2. نمودار ضرایب در حالت هم‌نوایی

نمودار 3. نمودار آماره t- در حالت گفت و شنود

جدول 5. مقادیر GOF مربوط به برازش مدل ساختاری

GOF	R Square	متغیر درون‌زا
0/63	0/42	خودناتوان‌سازی
	0/84	انگیزه پیشرفت
0/61	0/50	خودناتوان‌سازی
	0/70	انگیزه پیشرفت

مختلفی استفاده می‌شود که از مهم‌ترین این معیارها می‌توان به معیار شاخص نیکویی برازش (GOF)¹ اشاره نمود. با توجه به مقادیر 0/01، 0/25 و 0/36 که به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای GOF معرفی شده است و حصول مقدار 0/63 و 0/61 برای GOF، برازش قوی مدل کلی تایید می‌گردد.

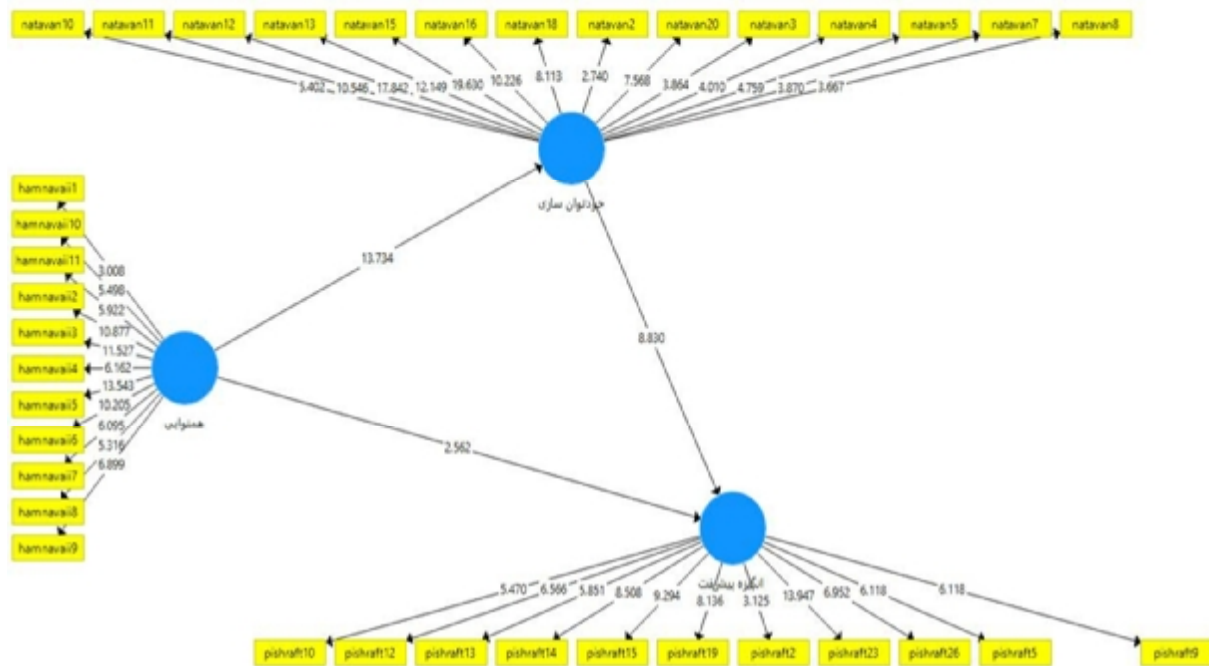
بحث و نتیجه‌گیری

مطالعه حاضر با هدف بررسی مدل ساختاری برای پیش‌بینی انگیزه پیشرفت بر اساس الگوهای ارتباطی خانواده در

شود. بر این اساس، پیشنهاد شده است که که R^2 بالای 0/76 می‌توان بالا در نظر گرفت، درحالی‌که مقادیر از 670 تا 0/33 متوسط هستند و مقادیر بین 0/33 تا 0/19 ضعیف هستند (پهلوان شریف و شریف نیا، 1403). مقادیر R^2 کمتر از 0/19 غیرقابل قبول هستند. در این پژوهش ضریب تعیین نشان از در حد خوب بودن مدل را نشان می‌دهد. برای بررسی برازش مدل در حالت کلی از معیارهای

جدول 4. برآورد ضرایب مدل

ردیف	روابط	ضریب	آماره T-
در حالت متغیر گفت و شنود			
1	جهت‌گیری گفت و شنود بر خودناتوان‌سازی	-0/65	-13/61
2	خودناتوان‌سازی بر انگیزه پیشرفت	-0/43	-6/51
3	جهت‌گیری گفت و شنود بر انگیزه پیشرفت	0/57	9/56
در حالت متغیر هم‌نوایی			
1	جهت‌گیری هم‌نوایی بر خودناتوان‌سازی	0/71	13/73
2	خودناتوان‌سازی بر انگیزه پیشرفت	-0/65	-8/83
3	جهت‌گیری هم‌نوایی بر انگیزه پیشرفت	-0/23	-2/56

نمودار 4. نمودار آماره t- در حالت هم‌نوایی

خودناتوان‌سازی دانش‌آموز بیشتر شکل می‌گیرد که می‌تواند احتمالا از کمال‌گرایی بالای والدین باشد. خودناتوان‌سازی می‌تواند در هر موقعیتی که توانایی فرد مورد تهدید قرار می‌گیرد، اتفاق بیفتد، که کلاس‌های درس می‌تواند زمینه مناسبی برای استفاده از رفتار خودناتوان‌سازی را فراهم آورد و انگیزه پیشرفت آنها را کاهش دهد (مک کرا و هرت⁴، 2001). در فرایند خودناتوان‌سازی فرد شکست خود را ناشی از عوامل خارجی می‌بیند و به مرور برای رسیدن به اهداف خود تلاش نمی‌کند و انگیزه‌ای برای رسیدن به اهداف و پیشرفت کردن، ندارد (تاروک و همکاران، 2018).

از سوی دیگر این گونه می‌توان تبیین کرد که الگوهای ارتباطی افراد، دید آن‌ها به دنیای اطراف و باورهای آن‌ها را پیش‌بینی می‌کند. در این میان یکی از این باورهایی که فرد نسبت به توانایی‌های خود پیدا می‌کند خودناتوان‌سازی تحصیلی است، که در افراد مضطرب بیشتر به چشم می‌خورد (کاسدی⁵، 2021). فرد خودناتوان‌ساز به مرور دست از پیشرفت و ترقی برمی‌دارد و انگیزه‌ای برای بهتر شدن اوضاع و شرایط ندارد.

این پژوهش دارای محدودیت اجرایی در زمینه استفاده از پرسش‌نامه برای سنجش متغیرها را دارد و همچنین این پژوهش در مدارس ابتدایی شهرستان دهقان انجام شده است که تعمیم‌پذیری آن برای دیگر شهرستان‌ها را باید با احتیاط انجام داد. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آینده با توجه به نقش مولفه‌های الگوهای ارتباط خانوادگی بر انگیزش پیشرفت دانش‌آموزان، دوره‌های آموزشی برای والدین در جهت بهبود رابطه خود با فرزندان داشته باشند.

دانش‌آموزان دارای اضطراب تحصیل با متغیر میانجی خودناتوان‌سازی در دانش‌آموزان دختر دوره دوم ابتدایی انجام گرفت.

نتایج نشان داد که الگوی ارتباطی خانواده دانش‌آموزان دارای اضطراب تحصیل (جهت‌گیری هم‌نوایی، جهت‌گیری گفت و شنود) بر انگیزش پیشرفت تحصیلی آنها اثر مستقیم دارد. این یافته با پژوهش‌های طالبی خانسری (1400)، لئونگ و شک¹ (2018) که این گونه مطرح کردند که الگوهای ارتباطی با انگیزه پیشرفت ارتباط معنادار دارد، همسو است. در تبیین این یافته می‌توان گفت افراد دارای نیاز پیشرفت در محیط‌هایی پرورش می‌یابند که از آنان انتظار کفایت و لیاقت می‌رود و در سنین پایین به آن‌ها استقلال داده می‌شود و اقتدارگرایی پدری اندکی وجود دارد و عاری از سلطه‌گری مادری هستند (دایکلن و باف²، 2016). پیدایش انگیزه پیشرفت در افراد به شیوه‌های تربیتی والدین آن‌ها بستگی دارد. دانش‌آموزان بر حسب نوع تعاملی که با والدین خود دارند، دارای حرمت خود، تمایل به مهار اوضاع و روابط اجتماعی متفاوت خواهند بود و دانش‌آموزانی که در جو خانوادگی با گفت و شنود بالا و هم‌نوایی پایین زندگی می‌کنند، اعتماد به نفس و تمایل مهارگری بیشتری دارند (جیا و همکاران، 2021).

یافته دیگر پژوهش این بود که متغیر میانجی خودناتوان‌سازی تحصیلی می‌تواند اثر رابطه بین الگوهای ارتباطی خانواده و انگیزش پیشرفت را تحت تاثیر قرار دهد و آن را افزایش دهد.

این یافته را می‌توان این گونه تبیین کرد که خودناتوان‌سازی تحصیلی اثر مستقیم دارد. این یافته با پژوهش‌های پیشین از جمله پژوهش عظیم و زبیر (2021) و پژوهش پاویتن³ (2019) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان گفت رقابت‌های تحصیلی دانش‌آموز می‌تواند وی را به سمت معیارهایی بکشاند که از سطح توانایی‌های او بیشتر باشد، در نتیجه فرد رفتارهایی را به کار می‌برد که هدف آن خلق موانعی برای انجام تکالیف دشوار و پیش‌بینی شکست باشد، که خودناتوان‌سازی تحصیلی را افزایش می‌دهد (باروتکا و دمیر، 2020). این موضوع برای دانش‌آموزان دارای اضطراب تحصیل می‌تواند بدتر باشد. همان طور که نتایج نشان داد، هنگامی که الگوهای خانواده از نوع هم‌نوایی باشد،

1 Leung & Shek
2 Dinkelmann & Buff
3 Putwain

References

منابع

- Azar, A., Gholamzadeh, R., Ghanavati, M. (1391). Path-structural modeling in management: application of smart PLS software. *Negah Danesh*, (1).
- Azeem, K., & Zubair, A. (2021). Role of Academic Self-Handicapping and Self-Regulated Learning Strategies in Mastery Goal Orientation among Adolescents. *FWU Journal of Social Sciences*, 15(2).
- Barutçu Yıldırım, F., & Demir, A. (2020). Self-handicapping among university students: The role of procrastination, test anxiety, self-esteem, and self-compassion. *Psychological reports*, 123(3), 825-843.
- Cassady, J. (2011). *Academic Anxiety Scale*. Ball State University. Retrieved from
- Cassady, J. C., & Finch, W. H. (2020). Revealing nuanced relationships among cognitive test anxiety, motivation, and self-regulation through curvilinear analyses. *Frontiers in Psychology*, 11, 536204.
- Dinkelmann, I., & Buff, A. (2016). Children's and parents' perceptions of parental support and their effects on children's achievement motivation and achievement in mathematics. A longitudinal predictive mediation model. *Learning and Individual Differences*, 50, 122-132.
- Fishstrom, S., Wang, H.H., Bhat, B.H., Daniel, J., Dille, J., Capin, P., & Vaughn, S. (2022). A meta-analysis of the effects of academic interventions on academic achievement and academic anxiety outcomes in elementary school children. *Journal of school psychology*, 92, 265-284.
- Jones, E. E., & Rhodewalt, F. (1982). The Self-Handicapping Scale. Available from F. Rhodewalt, Department of Psychology, University of Utah, Salt Lake City, UT
- Heidari, M., Dehghani, M., & Khodapanahi, M.K. (2009). The impact of perceived parenting style and gender on self handicapping. *J Fam Res*, 5(2), 125-137.
- Hermans, H. J. M. (1970). A questionnaire measure of achievement motivation. *Journal of Applied Psychology*, 54(4), 353-363.
- Hooman HA, Asgari A. (2000). Preparation and standardization of the test of motivation for progress. *Quarterly journal of psychological research*, 11, 9-32. (Persian).
- Jia, J., Wang, L.L., Xu, J.B., Lin, X.H., Zhang, B. & Jiang, Q. (2021). Self-handicapping in chinese medical students during the covid-19 pandemic: the role of academic anxiety, procrastination and hardness. *Frontiers in psychology*, 12, 741821.
- Koerner, A. F., & Fitzpatrick, M. A. (1997). Family type and conflict: The impact of conversation orientation and conformity orientation on conflict in the family. *Communication Studies*, 48(1), 59-75.
- Kristensen, S. M., Larsen, T. M. B., Urke, H. B., & Danielsen, A. G. (2023). Academic stress, academic self-efficacy, and psychological distress: A moderated mediation of within-person effects. *Journal of youth and adolescence*, 52(7), 1512-1529.
- Leung, J. T., & Shek, D. T. (2018). Family processes and adolescent achievement motivation in poor Chinese single-mother families. *Journal of Family Issues*, 39(9), 2523-2544.
- Marzeh, H. M., MAHMOUDI, A., & Hosseini, N. S. S. (2023). Predicting the Level of Academic Stress using Ineffective Attitudes with the Mediation of Mindfulness in Students.
- McCrea, S. M., & Hirt, E. R. (2001). The role of ability judgments in self-handicapping. *Personality and social psychology bulletin*, 27(10), 1378-1389.
- Pahlavan, SH. S, Sharifiniya, S. (2022). Factor analysis and structural equation modeling with SPSS and AMOS software: from zero to mastery. Jame Negar.
- Putwain, D. W. (2019). An examination of the self-referent executive processing model of test anxiety: control, emotional regulation, self-handicapping, and examination performance. *European Journal of Psychology of Education*, 34(2), 341-358.
- Rashidi, A., Sharifi, K., & Naghshineh, T. (2016). The relationship between Family Communication Patterns and self-differentiation with quality of life of Women divorce applicant in Kermanshah. *Family Pathology, Counseling and Enrichment Journal*, 2(1), 66-78.
- Ritchie, L. D., & Fitzpatrick, M. A. (1990). Family communication patterns: Measuring intrapersonal perceptions of interpersonal relationships. *Communication Research*, 17(4), 523-544
- Schrodt, P., Ledbetter, A. M., Jernberg, K. A., Larson, L., Brown, N., & Glonek, K. (2009). Family communication patterns as mediators of communication competence in the parent-child relationship. *Journal of Social and Personal Relationships*, 26(6-7), 853-874.
- Shokrkon, H., Broomandnasab, M., Najarian, B., & Shehni Yeylagh, M. (2003). Examining simple and multiple relationships of creativity, achievement motivation and self-esteem with entrepreneurship in students of shahid chamran university. *Journal of Educational Sciences*, 9(2), 1-24.
- Talebi Khansari, L. (2021). Presenting a structural model of analyzing the relationship between family communication patterns and achievement motivation with emphasis on the mediating role of students' academic adjustment. *Management and Educational Perspective*, 3(2), 151-173.
- Tabebordbar, F. (2024). The Structural Relationship between Basic Psychological Needs and Academic Enthusiasm: The Mediating Role of Academic Perfectionism. *Research in School and Virtual Learning*, 11(4), 43-54.
- Tavajjohi, M., & Tamannaefifar, M. (2022). Relationship between Perceived Social Support and Academic Resilience with students' Test Anxiety. *Research in School and Virtual Learning*, 10(2), 61-70.
- Török, L., Szabó, Z. P., & Tóth, L. (2018). A critical review of the literature on academic self-handicapping: Theory, manifestations, prevention and measurement. *Social Psychology of Education*, 21, 1175-1202.
- Turel, Y.K., & Sanal, S.O. (2018). The effects of an ARCS based e-book on student's achievement, motivation and anxiety. *Computers & Education*, 127, 130-140.
- Uji, M., & Kawaguchi, M. (2021). Academic performance motivation: assessment and relationship to mental health and academic achievement. *Psychology*, 12(3), 374-391.
- Wang, G., Cui, J., Wang, Y., Deng, B., Liang, X., Bai, J., ... & Li, C. (2013). Anxiety and adverse coronary artery disease outcomes in Chinese patients. *Psychosomatic medicine*, 75(6), 530-536.
- Wigfield, A., Muenks, K., & Eccles, J. S. (2021). Achievement motivation: What we know and where we are going. *Annual Review of Developmental Psychology*, 3, 87-111.
- Yu, J. H., Chang, H. J., Kim, S. S., Park, J. E., Chung, W. Y., Lee, S. K., ... & Jung, Y. J. (2021). Effects of high-fidelity simulation education on medical students' anxiety and confidence. *PLoS One*, 16(5), e0251078.
- Ziegler, M., Schmukle, S., Egloff, B., & Bühner, M. (2010). Investigating measures of achievement motivation (s). *Journal of individual differences*.